

NEGYEDÉVES JELENTÉS

2003. január

TARTALOMJEGYZÉK

I. A monetáris politika	3
II. A monetáris politikai eszköztár	5
Irányadó kamat	5
Kötelezőtartalék-szabályozás	5
III. A pénzügyi közvetítő rendszer	6
A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása	6
Jogszabály-előkészítés	7
Jegybanki ellenőrzés	7
IV. Devizatartalékok	9
V. Emissziós tevékenység	10
Forgalomban lévő készpénz	10
Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység	11
Hamisítványok	11
Emlékpénzérme-kibocsátás	12
VI. Fizetési rendszerek	13
Bankközi elszámolás forgalom alakulása	13
Díjcsökkentés és a VIBER üzemidő módosítása	14
Új szolgáltatások a Bankközi Klíringrendszerben	14
Nemzetközi bankszámlaszám (IBAN) bevezetése	14
Jogszabályváltozás	15
T+3 napos elszámolási ciklus a KELER-ben	15
VII. Az MNB statisztikai tevékenysége 2002. IV. negyedévében	17

Beszámoló az MNB 2002. negyedik negyedévi tevékenységéről

I. Monetáris politika

A negyedik negyedév a hazai monetáris politikának az Európai Bizottság által kapott elismerő támogatásával kezdődött. A Bizottság a 2002. október 9-én közölt, Magyarországra vonatkozó véleményében megállapította, hogy a 2001-ben bevezetett inflációs célkövető rendszer sikeresen letörte az inflációs várakozásokat. A 2001 közepén bekövetkezett forint-felértékelődés eredményezhette ugyan a külső versenyképesség csökkenését, a mérséklődő importáron keresztül azonban jelentősen hozzájárult az infláció letöréséhez és elősegítette a makrogazdasági egyensúly fenntartását.

Az inflációs célkitűzésre vonatkozóan október 28-ai ülésén a Monetáris Tanács úgy döntött, hogy a kormány Középtávú Gazdaságpolitikai Programjával összhangban a 2004. decemberi inflációs célt $3,5 \pm 1\%$ -os szinten határozza meg.

A jegybanki alapkamat módosítására a IV. negyedévben két alkalommal került sor. A Monetáris Tanács első alkalommal november 19-ii hatállyal $9,50\%$ -ról $9,00\%$ -ra csökkentette a jegybanki alapkamatlábát. Az irányadó kamat csökkentését a forint erősödése tette lehetővé. A Monetáris Tanács megítélése szerint – a meghirdetett fiskális szigorítás és fegyelmezett bérpálya megvalósulása esetén – a 2003 és 2004 év végére kitűzött inflációs célok 238-242 forint/euró szint körül ingadozó árfolyam mellett érhetők el. A legutóbbi inflációs előrejelzésben feltételezettnél erősebb árfolyam mind az importárokra gyakorolt közvetlen, mind az aggregált keresletet mérséklő közvetett hatásán keresztül segíti a jegybank kijelölt inflációs céljának elérését. Az intenzívebbé váló tőkebeáramlásban fontos szerepe van az

Európai Unió tagssággal, valamint az európai árfolyamrendszerben (ERM II) való részvétellel várhatóan együtt járó kockázati prémium-csökkenésnek. A Monetáris Tanács úgy ítélte meg, hogy a jelenlegi árfolyamrendszer, amelyben a forint árfolyama a 276,1 forint/euró középárfolyamon $\pm 15\%$ -os ingadozási sávval az euróhoz van rögzítve, változtatások nélkül is megfelel az ERM II árfolyamrendszer követelményeinek.

Ugyanekkor került publikálásra az MNB a „Jelentés az infláció alakulásáról” című kiadványa. A Monetáris Tanács negyedévente tekinti át teljes körűen az infláció várható alakulását, és határozza meg az inflációs célkitűzéssel összhangban álló monetáris kondíciókat. A „Jelentés az infláció alakulásáról” című, negyedévente megjelenő kiadvány nyilvánosságra hozza azokat az elemzéseket és előrejelzéseket, amelyek alapján a Monetáris Tanács meghozza a döntéseit. A Jelentés legfontosabb megállapítása, hogy az elmúlt időszakban tovább folytatódott az infláció mérséklődése, ugyanakkor jelentősek az inflációs kockázatok, amelyek közül a legfontosabb a belföldi kereslet gyors bővülése.

A Monetáris Tanács december 2-kai ülésén foglalkozott az Országos Érdekegyeztető Tanácsban született bérmegállapodással is. Kifogásolta, hogy az OÉT eddigi gyakorlatával ellentétben nem a nominális bérek növekedésében állapodott meg, hanem elmozdult a bérindexálás irányába. Véleménye szerint nominális bruttó bérájanlás hiányában megnőtt a koordinálatlan, így a jelzett szintet meghaladó nominális bérnövekedés kockázata.

2002. december 5-én az MNB elnöke közleményt adott ki, miszerint a Magyar Nemzeti Bank és annak elnöke az egész ország, minden állampolgár érdekében az érvényes törvények és a mindenkori körmánnyal való együttes célkitűzések alapján tevékenykedik a pénzromlás megállításáért. Járai Zsigmond december 12-én részt vett az Országgyűlés gazdasági bizottságának ülésén, amely a forint erősödésének hatásaival foglalkozott. Emellett a Magyar Nemzeti Bank elnöke december 16-án közétett egy kiadványt "A forint erősödése által kiváltott gazdasági hatásokról és azok lehetséges következményeiről Gyakran ismételt kérdések és ezekre adott válaszok a monetáris politikával kapcsolatban" címmel, amelyben az aktuálisan felmerülő monetáris politikai kérdésekre, illetve a gyenge nemzetközi konjunktúra miatt értékesítési problémákkal küzdő exportőr vállalatok részéről érkező, az erős árfolyamra vonatkozó kri-

tikára reagált, akiket az inflációnak az inflációs célkitűzéses rendszere óta 10,8%-ról 4,8%-ra mérséklődésével együtt járó forint reálfelértékelődés kedvezőtlenül érintett.

A második jegybanki alapkamatláb csökkentésére 9%-ról 8,50%-ra 2002. december 17-1 hatállyal az EKB december 5-1 kamatcsökkentése, illetve a koppenhágai EU-s csúcstalálkozóon a 2004. május elsejei uniós csatlakozás feltételeiről született döntés után került sor. Az előbbi növelte a forintbefektetéseken realizálható többlethozamot, utóbbi ugyanakkor mérsékelte a forintbefektetések elvárt kockázati prémiumát. Éppen ezért – figyelembe véve a forint utóbbi időszakban tapasztalt erősödését, ami a monetáris kondíciók szigorodását eredményezte – a Monetáris Tanács véleménye szerint az újabb kamatcsökkentés nem hátráltatja az inflációs célok megvalósulását.

II. A monetáris politikai eszköztár

Irányadó kamat

Az előző negyedévben az MNB két lépésben 100 bázisponttal csökkentette a jegybanki alapkamatlábát, 9,5%-ról 9%-ra, majd 8,5%-ra. (A Monetáris Tanács 2002. november 18-i, illetve december 16-i határozatai alapján.)

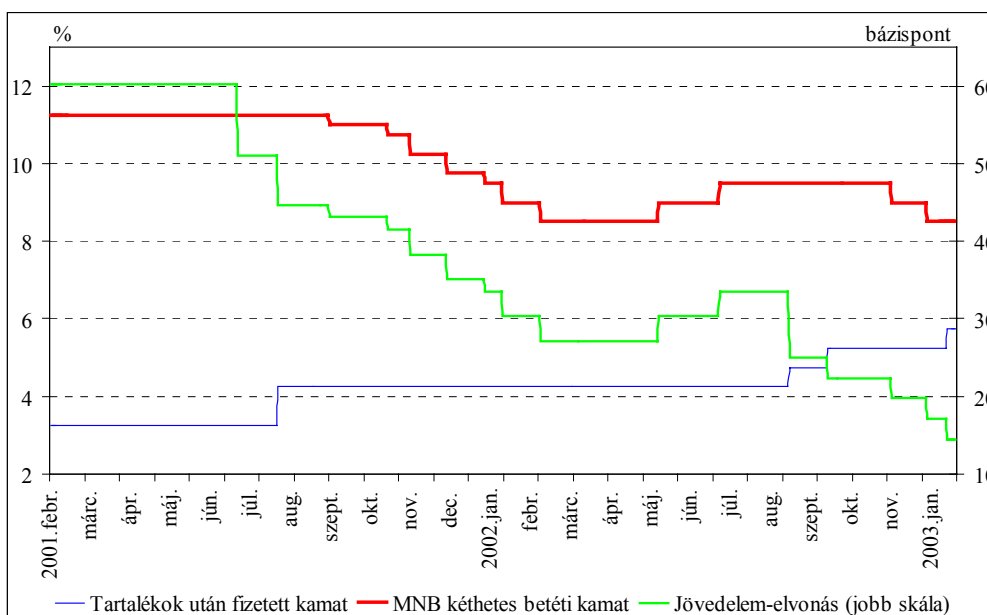
Az irányadó kamat csökkentését a forint utóbbi időszakban tapasztalt erősödése, a monetáris kondíciók szigorodása tette lehetővé. A forintbefektetések elvárt kockázati prémiumát mérsékelte a nizzai szerződés megszavazása Írországban, és az uniós csatlakozás feltételeiről született koppenhágai megállapodás decemberben. Ugyanakkor az EKB decemberi kamatcsökkentése növelte a forintbefektetéseken realizálható többlethozamot.

Kötelezőtartalék-szabályozás

A jegybank a kötelező tartalékok után fizetett kamatot 2002. október 1-től 4,75%-ról 5,25%-ra, 2003. január 1-től 5,25%-ról 5,75%-ra emelte. (A döntéseket a Monetáris Bizottság 2002. augusztus 12-i, illetve november 18-i ülésein hozta meg).

A kamatkompenzáció emelésére a bankok versenyképességének javítása érdekében került sor, a bankrendszert terhelő jövedelem-elvonás 2003. januárig 15 bázispontra csökkent. Így még közelebb került azon cél elérése, hogy az EU csatlakozás időpontjáig a jövedelemelvonás teljesen megszűnjön, az EKB gyakorlatának megfelelően.

A jövedelem-elvonás mértéke és tényezői¹

¹ Az MNB számításai szerint

III. A pénzügyi közvetítő rendszer

A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása

A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény a jegybank alapvető feladataként rögzíti a pénzügyi rendszer stabilitásának támogatását. Ennek jegyében az MNB a meghatározó európai jegybankok gyakorlatához hasonlóan folytatta a "Jelentés a pénzügyi stabilitásról" című félévente megjelenő kiadványa publikálását.

Az MNB értékelése szerint a bankszektor első félévét 2002-ben továbbra is a stabil és jövedelmező működés jellemezte. A dekonjunkturális gazdasági környezetben a vállalati hitelezés növekedési üteme a 2001-et megelőző időszakhoz képest az idei első félévben is mérsékelt maradt. A hazai vállalati szektor eladósodottsága továbbra sem kockázatos, annak ellenére, hogy a tőkeáttétel az elmúlt években gyorsan emelkedett, hiszen a finanszírozáson belül még mindig magas a saját tőke szerepe. A vállalati hitelkereslet csökkenése mellett a bankoknak a szektorral szembeni erős elkötelezettségét jelzi, hogy a mérlegstruktúra átrendezésével a mérlegfőösszeg növekedését meghaladóan növelték hiteleiket. A hitelezés a középvállalatok és a támogatott mikro-vállalkozások felé az átlagot jóval meghaladóan bővült. A jövőben, a dekonjunktúra elhúzódása, a feldolgozóipar jövedelmezőségének erőteljes ciklikus romlása, illetve az ingatlanágazatban mutatkozó spekulációs nyomás, a természetes fedezetek gyengülése azonban növekvő veszélyforrást jelenthet.

A bankok lakossági piac felé fordulásának, a lakástámogatási rendszer kiszélesítésének, illetve a háztartások jövedelmi pozíciójában bekövetkezett látványos javulásnak köszönhetően a háztartási hitelállomány több éve tartó egyre dinamikusabb bővülése folytatódott 2002 első félévében is. A háztartások eladósodottsága és kamatterhe is emelkedett, de még mindig elmarad a fejlett országokra jellemző értékektől. A még mindig telítetlen piac a bankok számára lehetővé teszi meglehetősen magas kockázati felárak alkalmazását, ami – a

támogatott lakáshiteleket kivéve – jelentős többletterhet jelent a lakosság számára. Ugyanakkor a hitelexpanziót nem követte az ingatlanárak növekedése, ami kedvező az ingatlanpiaci árbuborék kialakulásának kockázata szempontjából. A 2001-ben bevezetett állami kamattámogatás hatására az ingatlanhitelek kamatai az euróamatok szintjére csökkentek. Az alacsony kamat a hitelezés gyors növekedését okozta, és középtávon azzal jár, hogy az euró magyarországi bevezetésekor már nem kell kamatcsökkenésből fakadó ugrásszerű lakásár emelkedéssel számolni. Rövid távon stabilitási szempontból kockázatot az jelenthet, ha egyrészt a háztartások jövedelemvárakozásai nem megalapozottak és kellő tapasztalat híján túlbecsülik adósságvisselők képességüket, másrészt, ha a hitelezés felfutása gyorsabb, mint a banki kockázatkezelési rendszerek fejlesztése, ami a hitelkockázat számottevő növekedését eredményezheti.

A bankok hitelezési portfóliójának minősége romlott a félév folyamán. A bankok minősítési és értékvesztés elszámolási gyakorlata – valószínűleg jövedelmezőségi szempontok miatt – nem alkalmazkodott a jelenlegi nemzetközi és hazai gazdasági kilátásokhoz, valamint nem vette figyelembe, hogy a kihelyezéseken belül a kockázatosabb szegmensek ára dinamikusan növekszik. Ennek alapján jelenlegi gyakorlatuk – főleg a vállalati szegmensben – túl optimistának tűnik, ez azonban a pénzügyi közvetítő rendszer szempontjából még nem jelent nagy kockázatot.

Az időszakot az előző évinél alacsonyabb árfolyamvolatilitás és magasabb banki kockázatvállalási hajlandóság jellemezte, azonban a nyár folyamán végbement árfolyamgyengülések nyomán a bankok magatartása jóval kockázatkerülőbbé vált. Az éven túli lakossági hitelek gyors bővülése és az ügyfélbetétek visszafogottabb növekedése miatt a bankok likviditása feszesebbé vált, de a likviditási mutatók nem jeleznek túlzott kockázatokat.

2002. első félévében, erős differenciálódás mellett összességében javult a bankszektor jövedelmezősége. Kedvező fejlemény, hogy az előző évhez képest számottevően csökkent a veszteséges bankok együttes piaci részesedése. A kamatjövedelem mérsékelt növekedése mellett a jutalék-, és díjeredmény erőteljesen nőtt, folytatódott részarányának növekedése a bruttó működési eredményben.

A hitelkockázatot hordozó tevékenységek nagyon dinamikus növekedése jellemezte a pénzügyi vállalkozások lízing-, és hitelkihelyezéseit. A növekedés döntő részben a banki háttérű vállalkozásoknál következett be, amit a szabályozás változása ösztönzött. Problémásnak tartjuk, hogy a konszolidált szinten jelentkező kockázatnövekedés lehetősége megelőzte a konszolidált adatszolgáltatás bevezetését.

Jogszabály-előkészítés

Az MNB pénzügyi jogszabály-előkészítési munkában való részvételének célja a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásának és hatékonyságának továbbfejlesztése, és megerősítése. Ehhez járult hozzá 2002. negyedik negyedévében is az aktuális pénzügyi tárgyú törvénymódosítási csomag szakmai előkészítésében és egyeztetésében való aktív közreműködés. A törvénycsomagot az Országgyűlés 2002. december 23-án elfogadta. Az új törvénycsomagról elsősorban a hitelintézeti és tőkepiaci törvény módosítása tekinthető kiemelkedő jelentőségűnek. A jogszabály-előkészítésre rendelkezésre álló idő feszítettsége, továbbá egyes technikai és fogalmi nézeteltérések következtében a Parlament elé benyújtott és elfogadott szövegből egyelőre kikerültek a konszolidált (csoportszintű) prudenciális szabályok, amelyek remélhetőleg 2003. első félévének törvényalkotási menetrendjében fognak helyet kapni. Az MNB makroprudenciális felelőssége miatt alapvető fontosságúnak tekinti a bankcsoportok csoport szinten konszolidált kockázati pozícióinak ismeretét.

A fontosabb elfogadott változások között említhető, hogy 1 millió forintról 3 millió

forintra emelkedett az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) által vállalt garancia a hazai bankbetétekre, az 1 millió forint feletti rész 10%-ára előírt önrész bevezetésével egyidejűleg. Nem változott viszont az az EU csatlakozástól hatályba lépő rendelkezés, miszerint az OBA által nyújtott kártalanítás 6 millió forintra emelkedik, amely így eléri a vonatkozó EU irányelvben meghatározott 20 ezer eurós minimumot.

További fontos változást jelent, hogy - az MNB szakmai álláspontjával ellentétben - megszűnt a takarékszövetkezetek számára előírt integrációs kötelezettség, valamint hogy a hitelintézeti törvény módosítása az eddig használt tőkemegfelelési mutató (TMM) helyett a némileg eltérő tartalmú fizetőképességi ráta számítását írja elő. A pénzügyi stabilitás elemzése során az MNB továbbra is tervezi egy bázeli típusú mutatószám kiszámítását és publikálását, és 2003-ban várhatóan kezdeményezi a hitelintézeti törvény ilyen irányú megváltoztatását is.

A tőkepiaci törvényben hangsúlyosabban kerül megjelenítésre a jegybank pénz- és elszámolásforgalmat (beleértve az értékpapír elszámolási rendszereket) felvigyázó funkciója. Emellett a befektetési vállalkozások számára bizonyos esetekben lehetővé válik, hogy az ügyfélszámlán lévő pénzeszközöket az ügyfél rendelkezése alapján megjelölt bankszámlára utalják, így csökken a bankok és a befektetési vállalkozások szabályozás közötti eltérések versenytorzító hatása.

Jegybanki ellenőrzés

A jegybanki helyszíni ellenőrzések - a banki, valamint a nem banki pénzügyi közvetítők és a nem pénzügyi vállalatok tekintetében - 2002. negyedik negyedévében is az éves ellenőrzési tervben elfogadott ütemezés és meghatározott vizsgálati szempontok szerint történtek.

Folytatódott az EU-csatlakozással kapcsolatos adatszolgáltatás-harmonizációból eredő változások, módosítások ellenőrzése és a nem pénzügyi vállalatok fizetési mérleg adatszolgáltatásainak vizsgálata. A

Jegybank a pénzforgalmat felvigyázó szerepéből eredő helyszíni ellenőrzési feladatainak mind a bankok, mind az elszámolóházak tekintetében eleget tett.

Az év utolsó negyedében 48 intézménynél végzett a Jegybank helyszíni ellenőrzést. A lezárt, illetve a lezárás előtt álló vizsgálatok közül 2 banki, 5 szövetkezeti hitelintézeti, 1 elszámolóházi, 17 nem pénzügyi vállalati ellenőrzés volt, továbbá 21 pénzváltónál és 2 pénzfeldolgozónál volt revízió.

Az MNB Igazgatósága 2002. decemberében elfogadta a Jegybank ellenőrzési politikáját, amely meghatározza a helyszíni ellenőrzések célját, tartalmazza azok jogszabályi háttérét és az ellenőrizhető intézmények körét, valamint megfogal-

mazza a helyszíni ellenőrzések alapelveit - transzparencia, normativitás, kockázatmeghatározás elve, hatékonyság, eredményesség - és összefoglalja az ellenőrzések eszközszerét. A Jegybank helyszíni ellenőrzési politikája mindenki számára hozzáférhető, az MNB honlapján megtekinthető.

Összességében a Jegybank 2002. évben több, mint 200 intézménynél végzett helyszíni ellenőrzést. A banki vizsgálatok száma 7, az elszámolóházaké 2, a szövetkezeti hitelintézeteké 34, a nem pénzügyi vállalatoké 26 volt. Ellenőrzés történt még 2 pénzfeldolgozónál és 1 befektetési alapnál, továbbá 132 pénzváltónál, ez utóbbiak helyszíni ellenőrzését a továbbiakban PSZÁF végzi.

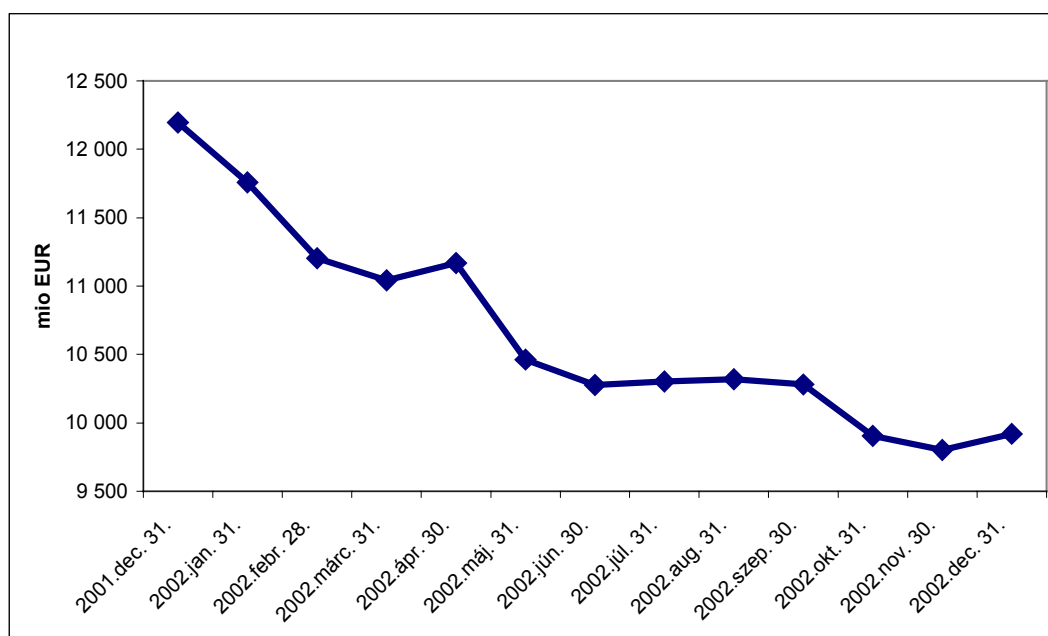

IV. Devizatartalékok

A negyedik negyedévben a hivatalos devizatartalék nagysága az első három negyedév csökkenését követve, összességében 361 millió euróval, 10,281 milliárd euróról 9,92 milliárd euróra süllyedt. A fenti időszakban a tartalékot befolyásoló főbb tényezők a következők voltak. A devizaadósság törlesztése, illetve előtörlesztése hozzávetőleg 224 millió euró kifizetést jelentettek. A fedezeti ügyletek mark-to-market állományának változása

mintegy 162 millió euró kiáramlást eredményezett. Az euró árfolyama a dollárhoz képest a harmadik negyedévben jelentősen erősödött, ez a hatás 70 millió euróval csökkentette az euróban kifejezett tartalékszintet. A vizsgált időszakban a tartalék szintjének emelkedését eredményezte a portfólión elért kamatbevétel, mely a három hónap alatt mintegy 100 millió eurót tett ki.

A hivatalos devizatartalékok alakulása 2002. Évben

A következő negyedévben esedékes egy 1,25 milliárd márkás kötvénylejárat, melyből levonva a már visszavásárolt állományt, hozzávetőleg 550 millió eurós kifizetésre kell számítani. Devizapiaci intervenció hiányában ez a tőketörlesztés és a kamatfizetések 2003. első negyedévében a Monetáris Tanács által a monetáris politika vitele szempontjából biztonságosnak tartott 9 milliárd euró feletti

tartalékszintet fognak eredményezni. Továbbá az Államadósság Kezelő Központ szándékai szerint a 2003-ban lejáró devizaadósságot hozzávetőleg 2 milliárd euró értékben újabb devizakötvények kibocsátásával fogja a magyar állam fedezni. Ennek ismeretében a devizatartalék 2003 évben várhatóan a kívánatosnak tartott 9 milliárd euró körüli szinten fog mozogni.

V. Emissziós tevékenység*Forgalomban lévő készpénz*

2002 végén a forgalomban lévő készpénz értéke 1270,9 milliárd forint volt, 12,5%-kal több, mint az előző év hasonló időszakában. 2002-ben egy lakosra átlagosan

119 ezer forint összegű készpénz, 22 darab bankjegy és 183 darab érme jutott.

A forgalmi készpénzállomány értékén belül a bankjegyek aránya az előző évekhez hasonlóan 98%, az érméké 2% volt.

Forgalomban lévő készpénz az év utolsó napján

	2001	2002	Változás	
	milliárd forint			%
Bankjegyek	1105,8	1245,4	139,6	112,6
Érmék	21,1	23,0	1,9	109,0
Forgalmi készpénzállomány	1126,9	1268,4	141,5	112,6
Emlékpénzek	2,3	2,5	0,2	108,7
Forgalomban lévő készpénz	1129,2	1270,9	141,7	112,5

2002 végén a forgalomban lévő bankjegyek mennyisége 226 millió darab, értéke 1245 milliárd forint volt.

A forgalomban lévő bankjegyek darabszámán és értékén belül a legmagasabb arányt továbbra is a 10 000 forintos képviselte, bár az értéken belüli részaránya az

elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva csökkent. A 20000 forintos címlet térnyerése tovább folytatódott, a forgalomban lévő bankjegyek darabszámán belüli részaránya a 2001. december végi 4,3%-ról 2002 végére 6,7%-ra emelkedett, míg ugyanebben az időszakban az értéken belüli aránya 16,8%-ról 24,3%-ra változott.

Forgalomban lévő bankjegyek 2002. dec. 31-én

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
20 000 forint	15,2	303 121	6,7	24,3
10 000 forint	72,1	721 160	31,9	57,9
5000 forint	26,1	130 524	11,5	10,5
2000 forint	15,6	31 217	6,9	2,5
1000 forint	42,1	42 073	18,6	3,4
500 forint	20,9	10 444	9,2	0,8
200 forint	34,3	6 865	15,2	0,6
Összesen	226,3	1 245 404	100,0	100,0

2002 végén 1933 millió darab érme volt forgalomban, 11%-kal, 192 millió darabbal több, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A növekmény közel 70%-a a kis címletű (1 és 2 forintos) érmék átlagot meghaladó mértékű kiáramlásából szár-

mazott. A forgalomban lévő érmék értéke 9%-kal (1,9 milliárd forinttal) emelkedett az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva, a növekedés üteme kis mértékben meghaladta az előző évit.

Forgalomban lévő érmék 2002. dec. 31-én

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
100 forint	123,9	12 393	6,4	53,9
50 forint	67,3	3 364	3,5	14,6
20 forint	136,4	2 729	7,1	11,9
10 forint	166,3	1 663	8,6	7,2
5 forint	209,1	1 046	10,8	4,6
2 forint	561,6	1 123	29,0	4,9
1 forint	668,7	669	34,6	2,9
Összesen	1 933,3	22 987	100,0	100,0

Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység

2002-ben a Magyar Nemzeti Bank pénztárai 3521 milliárd forint értékű készpénzforgalmat bonyolítottak le, amely 3%-kal meghaladta az elmúlt év azonos időszakának forgalmát. A forgalomban lévő készpénz értékének növekedését vélhetően azért nem követte a jegybanki készpénzforgalom emelkedése, mivel a készpénzforgalom résztvevői egyre nagyobb arányban egymás között elégtették ki készpénzszükségletüket és –feleslegeiket.

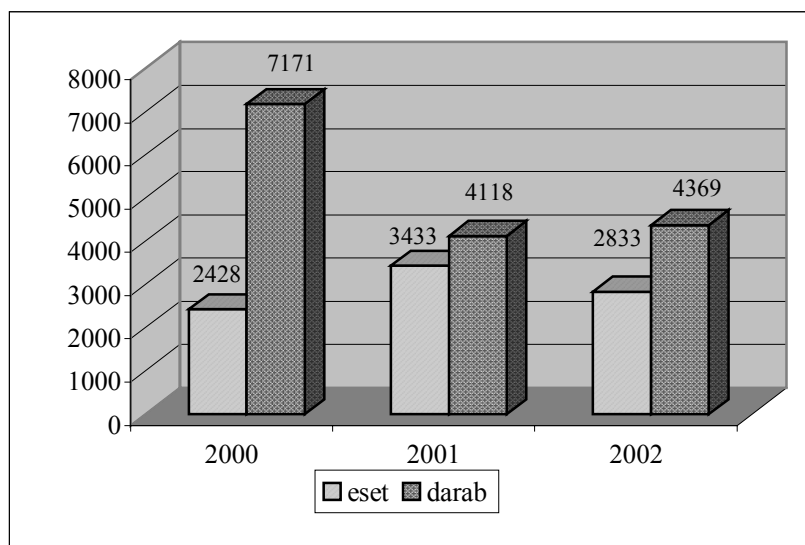
2002-ben a váltásokat is figyelembe véve, az ügyfelek 343 millió darab, 1680 milliárd forint értékű bankjegyet fizettek be az MNB pénztáraiba, ami a mennyiséget tekintve 3%-kal, az értéket tekintve 4%-kal haladta meg az elmúlt évi forgalmat.

2002-ben az MNB pénztáraiból a váltásokkal együtt 353 millió darab, 1819 milliárd forint értékű bankjegy került forgalomba. Mind a mennyiségi, mind az értékadatokat megközelítőleg 3%-kal növekedtek az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva.

Hamisítványok

Az új forint bankjegysorozat kibocsátásának kezdete (1997) óta 2002 volt a harmadik olyan év, amelyben a régi sorozat bankjegyei már nem vettek részt a készpénzforgalomban. A korszerűen védett új sorozatnak, illetve a megfelelő időben végrehajtott fejlesztéseknek köszönhetően a 2000. évet követően 2001-ben 40 %-kal csökkent a hamis bankjegyek száma. Ez a szint állandósulni látszik, bár 2002. év végére a hamisítványok száma kismértékben emelkedett.

Forinthamisítások eset- és darabszáma

Egy millió darab forgalomban lévő bankjegyre 2002-ben 20 darab hamisítvány jutott, ami európai összehasonlításban is kedvező és a készpénzforgalom biztonságát sem veszélyezteti. A hamisítási esetek száma továbbra is egyedi (és nem szervezett) jellegű tükröz.

Az előző évhez viszonyítva a valuta-hamisítási esetek száma bár csökkent, a lefoglalt hamisítványok darabszáma – különösen a dollár hamisítása miatt – több mint kétszeresére nőtt. Az euró hamisításának mértéke a kibocsátást követően természetesen emelkedett, azonban az Európai Központi Bank tapasztalataival egyezően hazánkban is

jelentősen elmarad a forgalomba hozatalával összhangban kivont korábbi nemzeti valuták hamisításától.

Emlékpénzérme-kibocsátás

A Magyar Nemzeti Bank 2002-ben négy ezüst és egy kupronikkal anyagú emlékpénzérmet, továbbá egy jubileumi forgalmi érmet bocsátott ki. Ezek közül az év negyedik negyedében, Kovács Margit születésének 100. évfordulója alkalmából 3000 forint névértékű ezüst emlékpénzérmet hozott forgalomba az MNB, melyből 8000 darab verhető.

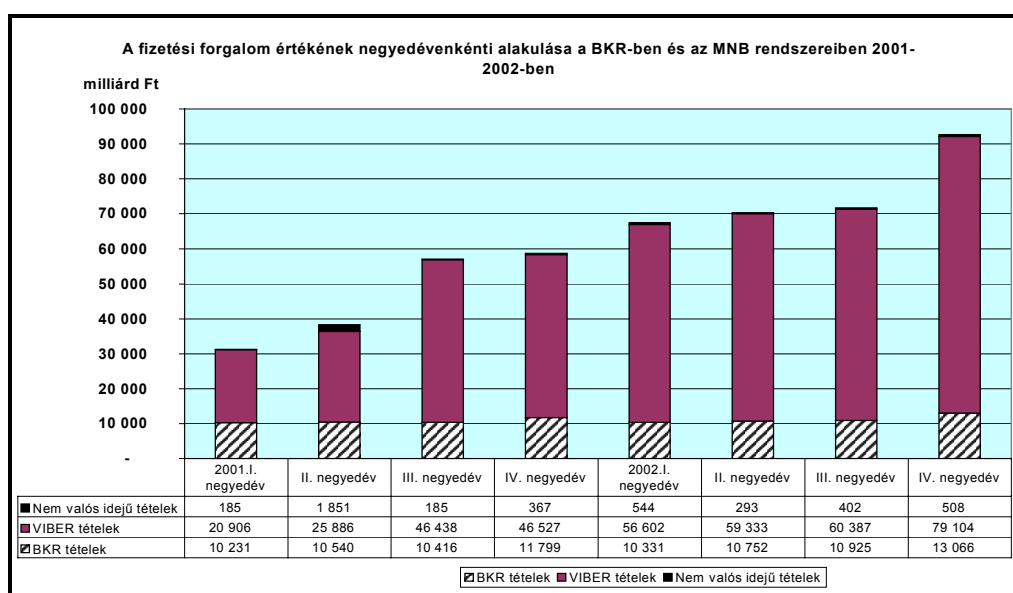
VI. Fizetési rendszerek

Bankközi elszámolás forgalom alakulása

A VIBER, a Bankközi Klíringrendszer (BKR), valamint az MNB számlavezetési rendszerének forgalma 2002. IV. negyedévben 45,4 millió db fizetési megbízás volt, 93 ezer milliárd Ft értékben. Az előző negyedévhez képest a növekedés látványos, volumenben 18%-os, értékben 29% emelkedést mutat. Az előző év azonos

időszakához mérten a volumenváltozás 18%, az érték növekedés, 58%. A VIBER tételek számának és értékének IV. negyedévi növekedése kiemelkedő, az előző év azonos időszakához képest volumenben 33%, értékben 70%. A következő ábra a bankközi fizetési forgalom negyedévenkénti értékalakulását mutatja a különböző rendszerekben, milliárd forintban.

A fizetési forgalom értékének negyedévenkénti alakulása

2002. IV. negyedévben a napi átlagos tételek száma 731,8 ezer db/nap az előző év azonos időszakának 619,6 ezer db/nap átlagával szemben. Az egyes rendszerek

negyedévenkénti forgalmát, valamint a napi átlagos fizetések számát mutatja a következő tábla ezer darabban.

tételek száma ezer db	2001.I. n.év	II. n.év	III. n.év	IV. n.év	2002.I. n.év	II. n.év	III. n.év	IV. n.év
Összes tétel	32 439	35 190	33 819	38 416	35 422	38 057	38 444	45 370
napi átlag	514,9	567,6	528,4	619,6	571,3	613,8	591,5	731,8
BKR tételek	32 382	35 126	33 736	38 329	35 333	37 963	38 350	45 257
napi átlag	514,0	566,5	527,1	618,2	569,9	612,3	590,0	730,0
VIBER tételek	46	52	69	72	78	80	80	96
napi átlag	0,7	0,8	1,1	1,2	1,3	1,3	1,2	1,5
Nem valós idejű tételek	10	12	13	15	11	14	15	16
napi átlag	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3

A BKR negyedéves forgalmi csúcsát november 12-én érte el 1,98 millió megbízással (az éves csúcs 2002. március 12-én volt 1,995 millió db/nap tételszámmal). Az értékben mért csúcs december 17-én volt 560 milliárd Ft-tal (ez egyébként az éves szinten mért napi csúcs is egyúttal). A VIBER-ben a legmagasabb napi tétel szám október 24-én fordult elő 2 339 db megbízással (egyben éves csúcsnapot is jelent), míg a negyedéves csúcs november 25-én volt 2 241 ezer milliárd Ft-os forgalommal (az éves csúcs február 28-án 2 797 ezer milliárd Ft volt).

Nem változott jelentősen az ügyfél fizetési megbízások számaránya a VIBER-ben (14,7%) az előző év azonos időszakához képest (14,6%), értékben számítva pedig csökkenést figyelhettünk meg 3% (illetve 6% 2001. negyedik negyedévében).

A bankok által a pénzforgalom céljára értékpapír fedezet mellett igényelt napközbeni hitelkeret összege az év utolsó negyedévére az előző év azonos időszakának kétszeresére nőtt. Az értékpapír fedezete mellett igénybe vett 1 napos hitel összege ugyancsak duplájára nőtt. Míg az éjszakai BKR feldolgozás során sorban maradt (fedezetlen) fizetések összege a vizsgált időszakokra 25%-kal csökkent, addig a VIBER-ben a napközbeni sorbanállás több mint 2,5-szeresére nőtt.

Díjcsökkentés és a VIBER üzemidő módosítása

Az MNB Igazgatósága decemberben döntést hozott a pénzforgalmi szolgáltatásaiért felszámított díjak 2003. január 1-től történő jelentős mértékű csökkentéséről. Az alacsonyabb díjak révén minden számlatulajdonosnál költségmegtakarítás jelentkezik a forint és a devizaforgalomban egyaránt. A díjcsökkentésre az adott lehetőséget, hogy a forgalom növekedése következtében csökkent az egy tétel feldolgozására jutó költség, így pl. a VIBER-ben a korábbi 1 200 Ft helyett a jövőben csak 750 forintot kell fizetni tételenként. Döntés született továbbá a VIBER üzemidejének módosításáról is. Az ügyfelek által kezdeményezett fizetési megbízások

befogadási ideje egy órával meghosszabbodik, azaz február 1-től már 15.30-ig adhatják be az ügyfélmegbízásokat a bankok.

Új szolgáltatások a Bankközi Klíringrendszerben

A bankközi együttműködés keretében folyó előkészítő munka után a GIRO Rt. Igazgatósága év végén jóváhagyta a Bankközi Klíringrendszer üzletszabályzatának módosítását. A sikeresen lebonyolított tesztelés után két új funkcióval gazdagodik 2003. január 13-tól az elszámolási rendszer működése. Bevezetésre kerül a fizetési megbízások banki területeinek ellenőrzése, illetve szabályozottá válik a későn küldött tételek feldolgozása is.

Nemzetközi bankszámlaszám (IBAN) bevezetése

A nemzetközi fizetések hatékony lebonyolításához szükséges egy olyan szabványos megoldás, amely a számlaszámok felismerését és egyszerű ellenőrzését biztosítja. Ez a nemzetközi bankszámlaszám (International Bank Account Number - IBAN), melyet az Európai Unió legtöbb tagországa, sőt Európán kívül is néhány ország bevezetett már.

A 9/2001. MNB rendelkezés szerint a magyar bankoknak 2002. december 31-ig kellett felkészülniük arra, hogy a nemzetközi bankszámlaszámot megfelelően tudják kezelni. Ennek érdekében a kereskedelmi bankok december végéig a devizaszámlákon is bevezették a forintszámláknál megszokott számlaszámozást, és ügyfeleik minden számlájára új nemzetközi bankszámlaszámot adtak ki.

Az IBAN szerkezete egyszerű, a belföldi egységes számlaszám rendszert veszi alapul. Első két karaktere az adott ország ISO szabvány szerinti országkódja, amelyet követ egy szintén két számjegyű

ellenőrzőszám és végezetül az ügyfél bel-
földi bankszámlaszáma.

Magyarország esetében az országkód és az ellenőrzőszám után, a bankok ügyfelei által már jól ismert, a bel-
földi pénzforgalomban 1994 óta használt bankszámlaszám következik, 24 számjegy hosszán. Azoknak a magyar bankoknak, amelyek 16 számjegyű bankszámlaszámot használnak, a számlaszám végét annyi nullával kell kiegészíteniük, hogy 24 hosszú szám-
sorozatot kapjanak, mert a nemzetközi szabvány előírja, hogy egy adott országon belüli a bankszámlaszámnak állandó hosszúságúnak kell lennie. Ennek megfelelően egy szabályosan megképzett magyar IBAN számlaszám a következőképpen néz ki:

HU99 1231 2312 3456 3456 7878 7879

A nemzetközi bankszámlaszám felépítésének köszönhetően már a pénzügyi megbízás befogadásakor ellenőrizhető, hogy a fizetés kezdeményezőjének és címzettjének helyes-e a bankszámlaszáma, így a hibás bankszámlaszámot tartalmazó megbízás, javítás nélkül nem kerülhet végrehajtásra. Ez az ellenőrzési lehetőség jelentősen csökkentheti a pénzügyi megbízás teljesítésére fordított költségeket, aminek következtében az ügyfelek által fizetendő díjak is csökkenthetők.

A magyar bankoknak a rendelkezés alapján nem csak arra kellett felkészülniük, hogy kiadják ügyfeleiknek az IBAN bankszámlaszámot, és fogadni tudják az ilyen bankszámlákra érkező külföldi megbízásokat, hanem arra is, hogy a befogadják ügyfeleiktől azokat a külföldre irányuló megbízásokat, melyeknek a kedvezményezettjét IBAN azonosítja.

Jogszabályváltozás

Az európai uniós jogharmonizáció keretében 2002. december 1-től az ügyfelek számára kedvezően változtak a bankkártyák használatának a szabályai.

Korábban az elvesztés vagy lopás bejelentését megelőzően az ügyfélnek kellett viselni az elvesztett vagy ellopott kártyával

elkövetett visszaélésekből eredő károkat, csak a bejelentést követően mentesült e felelőssége alól. A most életbe lépett jogszabályi változás lényege a jóhiszemű és a szabályokat egyébként betartó ügyfelek felelősségének 45 ezer forintra történő korlátozása. Felelős marad azonban az ügyfél továbbra is, ha a kár az ő szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása miatt következett be.

Szándékosság alatt azt lehet érteni, amikor valaki kimondottan visszaélés, csalás szándékával sérti meg a jogszabályokat, illetve szegi meg a szerződésben vállalt kötelezettségeit. A súlyos gondatlanság megítélése már összetettebb kérdés, amelynek alapjául alapvetően a bankkal megkötött szerződés szolgál. Megfelelő indok lehet a súlyos gondatlanság megállapítására, ha a kártyabirtokos nem jelenti be annak észlelésekor azonnal kártyájának elvesztését, vagy ellopását, nem adja meg a letiltáshoz szükséges adatokat, a kártyájához tartozó négyjegyű azonosító szám (PIN kód) illetéktelen személy tudomására jut (mert például ráírta a kártyájára, vagy egy helyen tárolta vele), illetve ha a számlakivonaton észlelt ismeretlen tranzakcióról nem értesíti a bankot.

T+3 napos elszámolási ciklus a KELER-ben

Összhangban a nemzetközi intézmények által megfogalmazott elvárásokkal és a fejlett tőkepiacok gyakorlatával, figyelembe véve a hazai piaci szereplők igényeit, valamint a Felügyelet és az MNB ösztönzését, hosszas előkészítést, egyeztetést és felkészülést követően a KELER 2002. november 18-án bevezette a T+3 napos elszámolási ciklust. Ennek eredményeként a tőzsdei azonnali elszámolás időigénye a korábbi 5 nap helyett 3 napra csökkent.

A T+3 napos ciklus bevezetése kiemelkedő jelentőségű, hiszen Magyarország Európai Unió csatlakozásának szempontjából stratégiai fontosságú, hogy a hazai tőkepiaci infrastruktúra mindenben tökéletesen megfeleljen a nemzetközi elvárásoknak és kihívásoknak.

A T+3-as elszámolási ciklus bevezetése egy átfogó, egymásra épülő termék-fejlesztési folyamat eredménye volt. A KELER ma már számos olyan kiegészítő szolgáltatást nyújt, melyek a rövidebb elszámolási ciklust támogatják. Ilyen többek között a május óta működő, immáron az azonnali piacra is kiterjesztett garanciavállalás (CCP), a módosuló biztosítékkezelési eljárások, a megújult nemteljesítés-kezelési mechanizmusok, a letéti jegy (DR – Depository receipt) (GDR – Global Depository Receipt vagy ADR –

American Depository Receipt) konverzióhoz kapcsolódó szolgáltatások, illetve az értékpapír-kölcsönzés.

A 3 napos elszámolási rend következményeként a korábbi 5 nap helyett csak 3 napnyi nyitott pozícióval kell számolni, s a jövőben már nem 4, hanem csak 2 napra kell árkülönbséget, illetve alapt biztosítékot képezni a résztvevőknek. Ez a lépés a szereplők likviditásának további növekedését eredményezi, ami jótékony hatással lehet a piac forgalmára is.

VII. Az MNB statisztikai tevékenysége 2002. IV. negyedévében

A Magyar Nemzeti Bank statisztikai tevékenysége – a statisztikai adatgyűjtés és adatfeldolgozás, a nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése – 2002. IV. negyedévében a szokásos rendben folyt, és a statisztikai tevékenységhez kapcsolódó publikálás rendjében sem történt változás az előző negyedévhez képest. A statisztikai közlemények publikálása a publikációs naptárban rögzített határidők szerint történt.

Már a 2003. évi változásokhoz kapcsolódik a 2002. novemberében, a fizetési mérleg-statisztikákat érintő változásokról tartott sajtótájékoztató. A fizetésimérleg-statisztikák összeállításának módszertanában és ehhez kapcsolódóan az ada-

tok felülvizsgálatának és publikálásának rendjében 2003-tól bekövetkező változásokat a nemzetközi módszertani szabványokhoz történő igazodás és a makrogazdasági statisztikai adatokkal való összhang megteremtése indokolja.

A jegybank statisztikai feladatainak hatékonyabb ellátása érdekében az Igazgatóság december 2-i hatállyal a Statisztikai főosztály szervezeti átalakításáról döntött. A szervezeti átalakítás lényege, hogy a statisztikai tevékenységhez kapcsolódó valamennyi adatbefogadási, adatfeldolgozási és elemzés előkészítési munkát a főosztály keretén belül egy külön szervezeti egység végzi a módszertani és elemző területektől leválasztva.